

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden küldemény a szerkesztőség czime alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

ELŐFIZETESI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DÍJA: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

Fiat pax.*

Bár tudom, hogy szavam nem sokat nyom a politika mérlegén; de ha tölem függene — a napokban végbement főrendiházi szavazás után — az alaposan megnyirbált két törvényhez teljes jóindulattal odavetném az 5 év óta tánczó mérleg egyensúlyozására e két szót: „*fiat pax.*“

Jól tudom, hogy midőn az 1868. XXXVIII. t.-cikk ellen a tiszántúli egyházkerület 1869. évi augusztusi gyűlésében nevezetes határozatát meghozta, sokan ultramontánizmussal vádolták e tiszteletreméltó egyházkerületet, pedig hatalmas protestáns lélek iránya nyilatkozott meg, tudommal, ama határozatban, nem kisebb, mint a Révész Imréné. Készen vagyok azért reá, hogy szándékolt fejtegetésemmel, bár a legtisztább intenczió vezérel, a radikálizmus előtt abba a gyanuba keveredhetem, mintha talán az ultramontánizmus múlt diadalában némileg kedvemet lelném. Ám azért a nehéz viszonyok mégis szólani készítenek; az elmérgesedett közállapotok, szerintem, azt tanácsolják mindkét részen az elvek legszilárdabb embereinek is, hogy az erők ily nagyfokú összemérése után a küzdelemből kikerült alapon a békességes építés munkájára tegyék kezüket s kölcsönös jóindulattal azon legyenek, hogy az egyház és hazájára életképeseknek bizonyuljanak ama törvények, melyekre nézve még komoly protestáns férfiaknak is azon aggodalmuk támadt, hogy bennük — németes kifejezéssel élve — mértföldcsizmákban halad a liberálizmus s ezzel szemben

maga a nép megfelelő intelligenciával nem rendelkezik.

Ez aggodalom jogos vagy jogtalan voltának fejtegetésébe nem bocsátkozom, mert magam részéről sem vérmes reményeket nem táplálok, sem pedig az oly nagyszabású reformokkal szemben nem akarom figyelmen kívül hagyni eme mondás igazságát: „kétségbe teljességgel ne essünk, mert ez a világon a legrosszabb politika.“ Azonban, miután úgy látszik, hogy a felekezetenküliség törvénybe iktatása, továbbá a recepczió II-ik szakasza leginkább sértette a vallásos kedélyek érzékenységét, s talán az említett protestáns körökben is legtöbb aggodalmat okozott: nem tartanám a liberálizmus meghátrálásának, ha a kormány ama szakaszokat azon időre tartaná fel, midőn az új törvények teljesen életrevalóknak bizonyultak s ezek alapján a haladás logikája hathatósabban követeli majd ama szakaszok törvényerőre emelését, mint talán ma. Nem lehetetlen, hogy az egyházak intenzivebb tevékenysége, annál fogva a hitélet erősödése, a helyesebb politika által enyhített társadalmi bajok, pár évtized alatt úgy elkészítik a talajt, hogy nagyobb rázkódástól nem fog félni senki.

Ha a kész tényekbe megnyugodnánk, szerintem egyáltalában nem tennők ki magunkat alaposan azon vádnak, hogy liberálizmusunkkal meghátráltunk; legrosszabb esetben is csak azt engedem meg, hogy a mértföld-csizmákat levettük, de nyugodt a lelkem, hogy ez legkevésbé sem egyjelentőségű az erkölcsi vereséggel.

Ha a felekezetenküliség a lelkiismereti szabadság körébe esik, — a mi felett kételkedni nincsen okom, bár az evangéliom mélységes szépségeiben gyönyörködni nem tudókra nézve ama régi mondást tartom találónak: „ignoti nulla cupido“ — ne féljen senki, a lelki-

* Lapunk álláspontja a nagy elvek integritásának fentartását illetőleg, valamint abban a tekintetben is, hogy a félrendsabályokat minden téren rosszabbnak tartjuk a hátramenésnél, a nélkül, hogy radikálisok volnánk. — eléggé ismeretes. De azért az eltérő vélemények előtt is készséggel nyitunk tért, minthogy a kérdés több oldalról való megvilágítására mindenesetre alkalmasak.

ismereti szabadság az irányban sem lesz még csak hosszú időre se elfojtható.

Azon ellenvetéssel szemben: helyes-e, hogy addig is törvényen kívüli állapotban legyenek a felekezetnélküliek, közelebből például a nazarénusok, — válaszom egyszerűen az, hogy ebben kevesebb veszedelmet látok a közállapotokra nézve, mintha még csak egy esztendeig is tart ez a mostani áldatlan küzdelem. Hogy a nazarénusok olyan egyház terhét kénytelenek viselni, melynek jogaival nem élnek, ez teljességgel nem áll, mert iskoláit használják; az igazi evangéliumi keresztyénség pedig bárminő alakjában sem lehet ellensége soha a kulturának; különben a törvényjavaslat e tekintetben megfelelő terhet kívánt róni az ő vállalkra is. Azt pedig a vallásos élet szempontjából közönyösnek tartom rájuk nézve, hogy kinek fizetnek, a községnek-e, vagy valamelyik egyháznak; sőt ki merem mondani, hogy ha előnyről szó lehet, azt inkább föl találják a felekezeti iskolákban, mert ott gyermekeik jobban megnyerik a vallásos irányt. Ha az egyházi közteher ellen lamentálni találnának, a mi, nem kétlem, hogy meglesz: a liberálizmus minden barátja megnyugtathatja magát azzal, hogy ez nem a lelkiismereti szabadság kérdése, hanem valóságos zsebkérdés.

A recepezió elejtett szakaszára nézve elősmerem, hogy a törvényjavaslat következetességén csorba esett, de senki nem mondhatja, hogy izraelita honfitársainknak az így megalkotott törvény sovány elégtétel, hozzájuk méltatlan elősmerés volna. Meg vagyok győződve róla, mert hiszen tények is igazolják, hogy maguk sem tartják azt annak. Ők a proselita-esinálásra úgy sem fektetnek súlyt, talán többet maguk sem kívántak, mint pusztán a törvényes elősmerést.

Politikai pártszempontból egyáltalában nem tudtam tekinteni soha ama reform-kérdést; sokkal magasabban gondolom hazám boldogulását, mintsem azt egy sakkhúzással eldönteni lehetne. Ugyanazért e téren az az óhajom: „fiat pax“! s a meglévő alapon becsületes szándékkal, teljes jóakarattal építsünk.

A kik attól nem félünk, a tiszta evangéliumon alapuló józan szabadságot ápoljuk híven, a jövő ezé; mert ez és a haza boldogulása egy.

Illyés Endre.

TANÜGY.

Ref. tanügyi tanulságok.

Egyházi lapjainkban böngészgetek mostanában, adatokat keresvén az év tanügyi történetéhez, melyet a nyári tanargyűlés számára volna szándékom megírni.

E kutatásaim közben több, iskolai szempontból érdekes jelesre bukkantam, a melyek, úgy egyenként olvasva a lapokat, a mint jönnek, nem is igen tűnnek szemünkbe, míg így, egész évfolyamok áttekintésénél újra meg újra előkerülésekkel nagyon is magokra vonják figyelmünket.

Egyet e jelenségek közül, a melyet körülbelől legfontosabbnak, de érdekesnek is tartok, bátor leszek ez alkalommal némi megbeszélés tárgyává tenni.

Egy vád ez, mely állandó szemrehányás alakjában üti fel fejét folyóiratainkban, hol itt, hol ott, — egy vád az ifjabb tanári nemzedék ellen.

Ilyeneket olvashat az ember:

„Nem látjuk-e azt a szomorú jelenséget, hogy kálvinista tanárainkban épen a kálvinista szellemből van legkevesebb?“

„Egyes középiskolákat fentartó testületeink már is észlelhetnek bizonyos közönbösséget, azon, különben igen jeles tanárok részéről, a kik az állami tanárképző intézetből jöttek ki.“

„Fáj tudnunk, hogy a prot. tanárvilágnak nincs nyére a felekezeti zászló . . .“

„Rendes tanáraink kevés kivétellel mélyen hallgatnak a legégetőbb tanügyi kérdésekkel szemben is, valószínűleg azért, mert egy halom idegen eszmének, idegen észjárásnak elsajátítása által vannak elfoglalva.“

Nincs ok szaporítanom ez idézeteket, bár anyag volna rá, szinte a végtelenségig. A vád tartalmát az eddigiekből felismerheti mindenki. S az utolsó idézetre reflektálva, mindjárt meg is próbálok erre felelni.

Ha egy-két helyen, vagy csak egy forrásnak többször kifakadása formájában akadnánk erre a panaszra, azt mondhatnók rá: rémlátás, fictio.

De egészen különböző emberek mondják, különböző helyeken, egymástól függetlenül, — a dologban tehát kell valami igaznak lenni.

Sőt — tovább megyek — kimondom, hogy saját tapasztalataim is, melyeket az iskolai élet körében szerztem, arra utalnak, hogy a dologban *van* valami igaz; hogy a magva a vádnak valóság.

S épen ez teszi érdemessé arra, hogy foglalkozunk vele.

S épen ez teszi szükségessé, hogy megkísértsük leszámolni vele.

Mindjárt meg is próbálok szabatosabban fogalmazni, hogy lássuk, mi az, a mivel leszámolni akarunk, — mert a fentebbi darabos és fogyatékos idézetekből a vád, elég precise, nem dombrodik ki.

Lényege annak ez:

„Tanáraink, különösen az újabb generáció, mely az állami tanárképzőkből kerül ki, felekezeti érdekeinket nem respektálja, intézményeinket kicsinyeli, tanügyünk iránt közönbös, az államhoz tőlünk szívesen távozik.“

Láthatjuk, hogy elég súlyos kérdéssel akadt dolgunk, mely méltán számítható a legsürgősebb elintézészt igénylő tanügyi kérdések közé.

Tárgyalva, magyarázva, itt-ott conclusiókkal ellátva fordul elő ez a kérdés több helyt. Én azonban úgy találom, hogy csak egy oldalról, — az a bizonyos *altera pars*, a melynek nyilatkozatán pedig gyakorta megfordulni szokott az ügy, hallgat. Azért érzem én szükségesnek, hogy megszólaljak, — nem a másik oldalról, hanem a mennyiben csekélységemnek sikerül arra emelkedni, — egy olyan magasabb szempontból, a melyből mindkét oldalt egyenlően beláthatom.

Úgy vélem, hogy e magas szempontot feltalálhatom a lehető *tiszta objectivitásban*, mely míg egyrésztől elismeri

a vád igazságát, másfelől kutatja annak jogosultságát azon fél részéről, melyről tétetett, — azaz megállapítani próbálja, hogy mennyi befolyása volt a dolgok idefejlődésében a mindkét oldali elfogultságnak, s mindkét oldalról mennyi és minő engedmény volna szükséges az állapot megörvoslására.

Lesz talán, a ki azt hiszi, hogy ha igaz egy vád, akkor nem lehet kétséges, hogy jogosult-e a kimondása bárki részéről is. Ennek azt felelem, hogy az a személy, a ki részes a vádolt-cselekmény elkövetésében, nem jogosult arra, hogy annak elkövetését a másiknak szemére vesse. A vád együtt illeti őket. Egyik tán tanácsos, másik tettel szolgált rá; egyik tán akcióval adott okot a másiknak a reakcióra.

Tartózkodom az ítéletmondástól, kivált most még, midőn az ügy érdemével alig foglalkoztam valamicskét, de tájékoztatónak talán már most kijelenthetem (annyival inkább, mert ilyenmő felfogásnak, én legalább, egyházi lapjainkban nyomára sem akadtam), hogy igaz, igaz: peccatur intra muros, de igaz ám az is, hogy: peccatur et extra. S akkor itt is csak érvényesül az a természet-törvény, mely hibát megtorlatlanul, hatást ellenhatás nélkül nem hágy.

Ugy érzem, hogy nem egészen hétköznapi jellegűek lesznek azok, miket mondani fogok, nem olyanok, a minőket megszoktunk már úton-útfélen hallani, hanem olyanok, a milyeneket szívesen szoktak elhallgatni az emberek, azért hogy kijelentésükkel itt vagy amott kényelmetlenséget ne okozzanak.

De én úgy hiszem, a közügy érdeke soha sem nyer a bajok és hibák leplezésével, ellenben ezek feltárása első lépése az orvoslásnak.

Kimondom hát, hogy én a vádak egy jelentékeny részét a vádlóra, nevezetesen magára a felekezetre visszahullónak tartom, s ki akarom mutatni, hogy a helyzet ilyen voltának igen jelentős oka az intézményeink tökéletessége iránt való elfogultságunkban van.

Kik ugyanis azok az emberek, a kiknek — noha hivatásuk alája rendeli — „nincsen inyükre a felekezeti zászló?” Talán valamely tudatlan tömeg?

Nem! sőt a legtanultabb, legképzettebb férfiakat foglalja magában.

Talán messze földről jöttek azok, tőlünk idegen művelődés emelőin nőttek nagygyá?

Nem! Itt születtek köztünk, az első szavakat a mi anyáink testvérei adták ajkaikra, az első szent ígéret együtt szívták lelkükbe velünk, ugyanazon szent könyvből, ugyanazon férfiak szeméi előtt; az első szoltárokat együtt egy értelemmel zengették ajkaink a mi vallásunk templomaiban; itt nőttek, itt fejlődtek zsendülő ifjakká egy kenyéren, egy vízen, egy gondolaton velünk. Csak mikor éretteknak nyilvánítottuk őket, mikor kimondtuk, hogy immár veszedelem nélkül szívhatják más talaj nedvét is, akkor távoztak tőlünk el, más, magasabban fekvő forrásaihoz a műveltségnek.

De ekkor idegen vidékekre mentek talán, vagy olyanra, a hol elméjüket ellenünk szórt vádakkal terhelik?

Nem! a magyar haza szívébe mentek, — a magyar műveltség középpontjaiba, a hol együtt hallhatják a nemzeti génusz és a korszellem szárnyainak suhogását; a hol rólunk kicsinyelve senki sem beszél nekik, a hol foglalkoznak a tudománnyal a tudományért, s a nevelés tudományával a protestáns nevelésügyért, mert állandóan él lelkükben a remény, hogy ők még ez vagy amaz otthoni intézetnek lesznek csillagai egykor, mint voltak előttük az ő vezetőik, kikre mindig édesen esik vissza- emlékezniök.

Tagadhatná-e valaki, hogy ez eddig így van! — s aztán mi történik?

Az ifju hazajön és most sok olyat tapasztal, a mit nem látott, vagy csak *nem látott meg* diákkorában.

Nem helyes azt mondani, hogy nincs meg több benne a református szellem, az nem áll, mert hol vesztette volna el? az egész ifjuságunkat betöltő és vezérlő benyomások soha sem törölhetők ki lelkünkéből; hanem azt kell mondani, mert úgy van, hogy: benne van a református szellem is, meg a modern korszellem is, mely kettő összeolvadva, látóvá teszi őt, mint a tudás fájának gyümölcse Ádámot.

Ilyenformán most észreveszi azokat a fogyatkozásokat, melyeket azelőtt az elfogultság leple eltakarva tartott előtte.

Dr. Pallagi Gyula.

(Folyt. köv.)

KÖZÉLETÜNK.

A tiszántúli ev. ref. e. kerületi egyh. értekezlet nagyválasztmányának ügyviteli szabályzata.

1. A nagyválasztmány évenként egyszer, rendszerint a tavaszi egyh. kerületi közgyűlés ideje és tartama alatt ülést tart. Tíz választmányi tag írásba foglalt indítványára azonban az elnökök rendkívüli választmányi ülést is hívhatnak össze.

2. A választmány üléseit Debreczenben tartja.

3. A nagyválasztmány tárgyalja az értekezleti közgyűlés által hozzá utalt ügyeket, s a nagygyűlés határozatait végrehajtja; másrésztől önálló indítványokat is terjeszt a közgyűlés elé. A közgyűlések helyét, idejét, tárgysorozatát javaslatba hozza; gyűlési előadók, templomi szónokok iránt javaslatokat tesz.

4. A nagyválasztmány saját kebeléből:

a) egyháztársadalmi,

b) nevelésügyi,

c) irodalmi szakosztályokat alakít.

A) Az *egyház-társadalmi* szakosztály, a nagyválasztmány figyelmét gyülekezeteink egyháztársadalmi életének intézésére, vagyis a belmissióra irányozza; e végből megismerteti és feltünteti azon termékenyítő eszméket és irányelveket, melyek egyházközségeink közéletét nemesítik, erkölcsi és anyagi helyzetét fejlesztik. Szorgalmazza az egyes gyülekezetekben a templom látogatását, a vasárnap megünneplését, a korcsmaházak kerülését, mértékletességi egyesületek alakítását. Megismerteti hitfeleinkkel a külföldi s hazai jelesebb egyházközségek társadalmi egyesületeit, a különböző szövetkezetek jótékony hatását stb. Mindezekre nézve a nagyválasztmánynak körlevelek, felhívások kibocsátását is javasolhatja; sőt megbizottak kiküldése iránt is véleményt terjeszthet a nagyválasztmány elé.

B) A *nevelésügyi* szakosztály főképen a leánynevelés ügyét veszi gondjaiba. Minden erejével arra törekszik, hogy lehetőleg minden e. megyében állítsák egy ev. reform. jellegű leánynevelő-intézet. E célból az arra alkalmas városok irányadó embereivel s az illető e. megyék hatóságával egyetértve, igyekszik ezen fontos hivatást s feladatot megoldani. Ugyancsak ezen szakosztály tagjai figyelemmel kísérik, mikép a reform. családok leánygyermeküket minő intézetekben s kik által neveltetik.

C) Az *irodalmi* szakosztály gondoskodik, hogy az egyházi értekezlet által elért szándékolt s alapszabályaiban körülírt célok és törekvések a sajtóban is

megfelelően képviseltessenek, még pedig úgy, hogy a vidéki sajtó e tekintetben folytonosan irányítottassék, mely oly módon érhető el, ha az e. megyei egyházi értekezletek a körükben működő sajtóra gondot fordítanak; továbbá az igazsággal, a józan szabadelvűséggel teljesen megegyező és a magyar haza érdekeit híven szolgáló ref. egyházunk elveinek megóvására és terjesztésére is a maguk körében súlyt fektetnek; továbbá semmi hitfelekezeti érdekű téves értesítéseket el nem hallgatnak. Ugyancsak e szakosztály a vidéki városokban időnként reform. szellemű irodalmi felolvasásokat, valóságos estélyeket rendez. A prot. irodalmi termékek minél szélesebb körű terjesztéséről gondoskodik; valamint figyelemmel kíséri azt is, hogy minden reform. családnál meglegyen a biblia s a zsoltáros könyv.

5. A szakosztályok a nagyválasztmánynak, választmány a közgyűlésnek végzett munkásságukról jelentést s hatáskörükben javaslatokat tesznek. Megjegyeztetvén, hogy a hivatalos egyház működési körének érintésétől, mint az egyetemes e. ker. értekezlet úgy a nagyválasztmány s még inkább a szakosztályok tartózkodnak; sőt a szakosztályok csakis a nagyválasztmány elnökségének a neve alatt bocsáthatják közre felhívásaikat; annak csak javaslatokat tehetnek; határozatait végrehajtják s a hozzájuk áttett ügyekben intézkedhetnek.

6. A választmány tisztviselői ugyanazok, mint az e. ker. egyházi értekezleté. A szakosztályok azonban tisztviselőiket a saját kebelökből választják.

7. A választmány határozatképes, ha az előre meghirdetett ülésen legalább tíz tag jelen van.

Szegények és árvák gondozására vonatkozó egyházmegyei „Szabályrendelet” tervezete.*

1. §. Minden egyházban, haladéktalanul, szegényeket és árvákat segélyező alap létesíttessék.

2. §. A szegényeket és árvákat segélyező alap, más természetű, vagy rendeltetésű alapoktól elkülönítve kezelendő.

3. §. Az alap jövedelmét képezhetik, a már meglevő vagy létesítendő tőkék kamatain kívül, évenként egyszer a presbiterium által eszközzendő segélygyűjtés házankénti megkeresés útján; az egyház által adandó évi segély; persely-pénz, a presbiterium által meghatározandó napokról, időhöz nem kötött vagy egyszerűen mindenkorra szóló adományok; temetések alkalmával a szomorú felek által adományozni szokott összegek; a bíróságok által ide útasítható büntetés pénzek stb.

4. §. Ezen alap kezelésére a zsinati törvények 98. §-a értelmében gondnok választassék; ki hivatalát a lelkész felügyelete alatt vezeti a 99. §-ban megjelölt hatáskörrel; minden díj nélkül. Működéséről úgy, mint az alap állásáról, évenkénti jelentését, illetőleg számadását a presbiterium elé terjeszti, melyek aztán — a presbiterium által a felmentvény megadása után — egyházmegyei számvevőszék elé terjesztendők.

5. §. Nagyobb egyházakban a gondnok mellé a szegények s árvák ügyét intéző, a lelkész elnöklété alatt működő bizottság választassék 5—10 taggal, esetleg fele részben az egyházközség tevékeny s hitbuzgó nőtagjai közül is; mely bizottságnak működési köre a presbiterium által határozatik meg.

6. §. A gondnok által adandó jelentésben az alap javára tett adományozások, valamint a kegyes adományozók nevei is egyenként felsorolandók; s új év első

* E fontos ügyben készült tervezetet megbeszélés végett ajánljuk t. olvasóink figyelmébe.
S z e r k.

reggelén buzdító például a templomi gyülekezet előtt a szöszékből felolvasandók.

7. §. A segélyező alap a maga gondoskodását első sorban a népiskolai szegény árva tanuló gyermekekre terjeszti ki, tankönyvek és öltönydarabok adományozásaival. Ott a hol az alaptőke az ezer forintot eléri, kiterjed ezen gondoskodás életkorra való tekintet nélkül a szegény betegek, a keresetképtelen gyermekes anyákra, özvegyekre, öregekre s egyéb ügyefogyottakra is.

8. §. A lelkész és gondnok által egyetértőleg, illetve az intéző bizottság által segélyezésre ajánlottak névsora presbiterium elé terjesztendő, mely aztán a segélyezésre való érdemes szegények számát és névsorát az alapkiosztásra váró jövedelmének arányához képest megállapítja.

9. §. Kiosztásra évenként az alap tiszta jövedelmének csak $\frac{3}{4}$ része kerül; $\frac{1}{4}$ része minden év végén a tőkéhez csatoltatván.

Biró Antal,
ev. reform. lelkész.

IRODALOM.

Putnok mezőváros multja s újabb kora 1881-ig. Irta *Balogh Béla* ref. lelkész. Kiadja a gömöri ev. ref. egyházmegye lelkészi értekezlete. Rimaszombat, Rábely Miklós sajtóján, 1894. 8-adr. 254 l. Ára?

Mielőtt szólnánk e könyvről, kellemesen lep meg, hogy a gömöri egyházmegye lelkészi értekezlete ily téren is munkál, ritka tünemény! Azt hiszem, áldozattal lehet így cselekedni. Ha mindenik egyházmegye tehetne így, a kálvinizmus is lendülne irodalmilag. Van sok jó az ily kezdeményben, de tervszerűleg felkarolva, s a református egyházi, vallásos téren érvényesítve: sok lelkes és írni képes lelkészt sarkalna véka alatt rejtegetni nem engedni szellemi világosságát.

Az alapos munka Gömörmegye egyik legrégebb városának tárja fel multját s kivált „egy örökre letűnt korszak” társadalmát s intézményeit. Valójában itt is szemlélhetjük, mint élnek a korszakok is túl magukat, s mint váltja fel a megújulás az elavultat. Minden előregszik, nemcsak az egyén, mindennek meg kell ifjehodni itt a földön, csak az egyénnek van fentartva a túlvilágon beálló új élet. Putnok városról már 1283-ban beszélnek írott nyomok, IV. László király adományozta azt Ranoldnak és Miklósnak, mely utóbbtól ered a maig is élő Putnoki-család. Ulászló alatt 1440-ben Putnoky János küzd a hussiták ellen. Putnoki György 1491-ben a Zápolya-családhoz kötötte sorsát. A város 300 évig maradt a Putnokyak kizárólagos tulajdona.

Látta Putnok a német tábornokok embertelen kegyetlenségét 1672 után, midőn Kopp az elfogott kurucokat kerekén törette, iszonyú halállal végeztette ki, rém-nevét vadságának ma is fentartja a „nyársdomb”, így hívják a kivégzés helyét. A csehek korától csaknem 300 évig folytonos ostrom-állapot volt a város helyzete; 1713-ban boszorkányt égettek. 1776-ban 1095 lakosa volt.

A földesúri korszak és megye hatása alatti korszak lehető bőven és értékesen van jellemezve. A reformáció érdeme, hogy az önkormányzás fogalmát létre hozta. A reformáció hódítást tett. Adva van, a hézagok adatok nyomán, a ref. egyház történetének vázlata is. Első lelkésze, kinek neve fenmaradt, 1598-ban Túrú György. Predikátor és rektor fizetéséről tisztességesen gondoskodva. *Kálnai Péter* lelkésze 1674-ben egyike lón a

gyász-évtized áldozatainak, Nápolyba hurczoltatott s megérte a dicsőséges kiszabadulást. Az egyház legrégebbi jegyzőkönyve 1720-ban kezdődik, a consistorium 12 becsületes tanácsbeli személyből állt. A Mária Terézia alatti üldözés nagy veszteségekkel sujtotta. Legátusok Patakról jártak, a szüreti szupplikáns 3—4 hordó mustot gyűjtött. Az egyházfegyelem a consistorium kezében volt, kálvini szigor jellemzi, a vasárnap megülése közsabály volt, úrasztalától eltiltás, egyházból kirekesztés rendes fegyelmi büntetések valának. A főgondnok a templomban eskettetett fel.

Az 1848 utáni átalakulás és fejlődés kellő megvilágításban van festve. Az egész mű gondos és lelkiismeretes kézre mutat, higgadtság, részrehajlatlanság és alaposság főerdeme. Méltó volt a mű kiadásra, méltó olvasásra, sokat tanulhatni belőle, mily változatosságokon kellett századokon át keresztülmenni, kis tükörben hazánk átalakulásának képét szemléljük belőle. A szerző e művével mind a jelen, mind az utódok háláját kiérdemelte.

Debreczen, 1895. május 16.

Balogh Ferencz.

Az 1848—49-iki magyar Szabadságharcz története című illusztrált munkából most jelent meg a 35-dik füzet, a melyben Gracza György az agyagfalvi székelgyűlés lefolyását mondja el rendkívül elevenen. A füzet egykorú képei ezek: Hazatérő horvát felkelők. Csutak Kálmán honvédezedes 1848-iki arczképe. Oláh lándzsa. Oláh történetgyűjtő túszo. Ramming Vilmos osztrák tábornok. Eszék ostroma. Magyar lovassági karabély. Részlet a komáromi harcokból. A hegyesi csata. Részlet a bécsi októberi forradalomból. Részlet a bécsi októberi forradalom harcaiból. A nagybecsű munka 2-ik kötete május folyamán jelenik meg, a befejező 3. kötet pedig őszkor. A köteteket a kiadó cég, tekintettel a munka nagyobb árára, 1 frtos részletfizetésre is odaadja.

Szalai-Baróti: „A magyar nemzet története“ kiváló munkájából most kaptuk az I. kötet 13-dik füzetét, melyben az Árpád-házbéli királyok kora immár végére jár. IV. Béla, V. István, Kun László királyok története van benne elmondva az eddig is már annyiszor elismert élénkséggel és alapossággal. A füzethez két műmelléklet van csatolva. Az aradi gyűlés rajza Geigertől, és Than Mór ama híres festményének reprodukciója, mely az Imre és Endre közti jelenetet ábrázolja. A szövegbe nyomott illusztrációk a következők: Przemysl Otakár pecsétje, Szt. Margit kolostorba vonul. A Margit-szigeti kolostor romjai, István ifjabb király pecsétje. Kezdő „I.“ betű II. Endre 1224-iki okleveléről. V. István pecsétjének előlapja, V. István pecsétjének hátlapja, V. István ezüst pénze. Erzsébet királyné, V. István neje pecsétjének előlapja. Erzsébet királyné, V. István király neje pecsétjének hátlapja. Egy füzet ára 30 kr. Az egész mű mintegy 60 füzetben lesz teljes és megrendelhető Lampel Róbert (Wodiáner F. és fiai) kiadóhivatalában, Budapest, Andrassy-út 21.

Nagybecsű munkának vettük a folytatását: az „Athenaeum“ r.-társaság „A magyar nemzet története“ című milleniumi kiadását, ebből a 22., 23., 24. és 25-ik füzeteket, melyekkel immár a 2-ik kötet értékes sorozata indult meg. Sokkal inkább foglalkoztunk már eddig is e becses művel, mintsem újabb elismerésünk kifejezésének szükségét éreznők. Beszéljen róla a már kedvezőleg

nyilatkozott komoly kritika és a nagy közönség osztatlan tetszésén kívül maga a tartalom, melyet a következőkben óhajtunk bemutatni t. olvasó közönségünknek: A mű második kötetének főcíme „Magyarország az Ápádházi királyok alatt“. Irta: Marczali Henrik kiváló történetbuvárunk, kit ama kitüntetés ért, hogy időközben Ó Felsőge által a budapesti tudományegyetem magyar történelmi tanszékére rendes tanárnak neveztetett ki. Ezt a második kötetet rövid előszó nyitja meg, melynek remek inicziálóját: Egyház alapkövének letétele“, Vágó Pál rajzolta. Az első könyv: „Küzdelem a nemzeti függetlenségért“ cím alatt Péter és Aba Sámuel, a pogány lázadás, a trónviszályok történetét tárgyalja lehetőleg kimerítően, az összes történelmi adatokat nagy szorgalommal egybeállítva és kritikailag feldolgozva. Ezekhez a füzetekhez is pompás műmellékletek vannak csatolva: „Szent Margit zárdába lép“ Székely Bertalan nagyszerű falfestménye a pécsi székesegyházban; a „Morvamező“ látképe; Szent-László ereklyetartó mellszobra“ a győri székesegyházban; a „Tatárok betörése“ remek hasonmás Turóczi krónikájának augsburgi kiadásából. A szöveg közé pedig annyi sok szebbnél szebb kép van nyomtatva, hogy csak a főbbek felsorolására szorítkozhatunk. Így „Strassburg középkori képe“ Schedel Világkrónikájából, ugyanonét „Regensburg középkori képe“, Ménfő falu és „A ménfői csatatér“ és a „Mátraalja Saárnál“ látképe Cserna Károly eredeti rajzában. A salzburgi benzés kolostor misekönyvéből két érdekes kép van bemutatva, az egyik a XI. századból egy papot és a másik egy püspököt ábrázol egyházi ornatusban. Közölve van F. Zanettinek G. S. Gatteri rajza után készült rézmetszetéből „Szent Gellért vértanúsága“, mely azt a jelenetet ábrázolja, midőn az első csanádi püspök kocsiával letaszítatik a Dunába arról a hegyről, mely most róla Gellérthegynek neveztetik. Ezen kívül ezekben a füzetekben be vannak mutatva a bécsi krónikának összes képei, a melyek erre a korra vonatkoznak. A 24-ik füzetben a 2-ik kötet első könyve nyer befejezést (Küzdelem a nemzeti függetlenségért). A 24. és 25. füzetben az első magyar királyok alatti trónviszályok, Salamon király és a többi királyi hercegek, az ország kiterjesztése, Salamon bukása és első Géza király uralkodása, az ország akkori belső állapota történetének ismertetésével és megkezdődik a második könyv, melynek főcíme: „Szent László és Könyves Kálmán kora“, melynek első fejezete „László királyságával“ foglalkozik. Ebből a beosztásból is kivehető, hogy dr. Marczali Henrik lehetőleg kimerítően tárgyalja a magyar királyság első évtizedeinek történetét, egész csoportját mutatva be az eddig ismeretlen adatoknak. Az utóbbi két füzet is tele van annyi érdekes rajzzal és kép-ábrázolattal, hogy a füzeteknek majdnem minden lapjára esik egy-egy kép. Mindjárt a 24-ik füzethez egy pompás műmelléklet van csatolva. Székely Bertalannak „László király Horvátország meghódítása végett átkel a Dráván“ című nagyszabású falfestményének színes hasonmása, a pécsi székesegyház Imre herceg kápolnájának falán levő eredeti után. Ezt a képet tartják a hírneves festőművész legszebb alkotásának a pécsi templom magyar történelmi tárgyu képei között. Ugyancsak a 25-ik füzethez csatolt gyönyörű fénynyomatú műmelléklet a pécsi székesegyház belsejét tünteti fel, a hol tudvalevőleg Salamon király megkoronáztatott. Erre a korszakra vonatkozólag közölve vannak Thuróczi krónikájának és a bécsi képes-krónikának ősrégi képei, valamint több szép tájkép ezen korszakban szereplő történelmi helyekről. Így Dörre Tivadar eredeti rajza után „A tihanyi apátság, a régi remetelakásul szolgáló barlanggal“; Kimmach

Lászlótól „Szegzárd látkepe“, Demjén Zoltántól „Dömös“; „Mogyoród“; Székely Aladártól „A meszesi kapu“; „A kerlési halom“; „A Sajó völgye“ mindmegannyi történelmi helyek tájképei. Egyes füzet ára 30 kr. Előfizetés negyedévre (12 füzet) 3 frt 60 kr., félévre (24 füzet) 7 frt 24 kr. Kapható minden hazai könyvkereskedésben. Az előfizetők minden szombaton egy-egy füzetet kapnak.

Megjelent. A *Protestáns Szemle* 1895-dik évfolyamának 4-dik füzeté jelent meg közelebből, mely rendkívül érdekes és értékes tartalmával az olvasó közönség legnagyobb méltánylására tarthat igényt. Első cikke Pokoly Józsefnek „A magyar prot. egyházak tagyonjogi viszonyai az 1790—91. XXVI. t.-cikkig“, egy igen komoly, mély történelmi ismeretekre valló tanulmány, melyből e füzetben már a harmadik közlemény jelent meg. Szintén folytatásképen hozza e füzet Farkas Lajosnak „Az énekeskönyv reformja zenészeti szempontból“ című, valóban érdekes s minden egyházi énekszerző, avagy bíráló által megszívlelendő, immár negyedik füzetben megjelenő munkáját. Várnai Sándor „A keresztyén rationalismus egy új apostola“ című cikket ír az orosz Tolsztojról. A füzet végén szokás szerint Irodalmi szemle áll, melyben több hazai és külföldi, theologiai irányu mű ismertetését olvashatjuk.

Emlékfüzet a debreczeni ev. ref. hittanszaki önképző társulat huszonöt éves tennivalóságának emlékünnepévé alkalmából. 1895. márczius 11. A társulat megbízásából összeállította: Lencz Géza.

Ily című könyvecske hagyta el városunkban közelebb a sajtót, melyről érdemesnek tartjuk kissé részletesebben megemlékezni, annyival is inkább, mert debreczeni főiskolánk theologiai ifjúságának szellemi képét tárja az föl előttünk az utolsó negyedszazadrol.

Az emlékfüzet elején a hittanszaki önképző társulat huszonöt éves fennállásának emlékünnepét, mely folyó évi márczius hó 11-én tartatott, írja le a füzet szerkesztője, részletesen bemutatván a Közlöny jubileumi számának kiválóbb cikkeit és összes cikkezőit is. Felsorolja az ünnepélyen résztvevők névsorát, melyből azonban, úgy látjuk, több mások között kimaradt dr. Kovács Sándor, jogakadémiánk ez évi dékánjának neve is, ki minden ilyen ünnepélyünkön meg szokott jelenni s ott volt ezen is.

Második helyen Balogh Ferencnek, lapunk márczius 16-iki számában megjelent megnyitó beszéde áll, melyet Jánossy Zoltán gymn. segédtanár jubileumi éneke s Juhász László negyedéves hittanhallgatónak a kör történetéről szóló részletes tanulmánya követ. Ezeknek a munkálatoknak a felolvasása képezte — mint annak idején megírtuk — a jubileumi ünnepély tárgyát.

Igen érdekesek aztán azon egykorú följegyzések, melyeket Balogh Ferenc 1867. július 22-től 1871. június 27-ig, a társulat keletkezéséről írásba tett, s most, mint ifjú lelke lánglobbanásait, 25 év elteltével e füzetben könyomatni engedett.

Értékes része a füzetnek a társulat tagjainak névsora a lefolyt 25 évről. Mint a szerkesztő elmondja, a névsor nem teljes, de így is 538 tagja van feljegyezve a társulatnak a füzetben, jelzésével annak, hogy az illetők melyik évben szerepeltek, s esetleg micsoda tisztségeket töltöttek be. Befejezésül a jelen év munkásságát tünteti föl a szerkesztő.

Ismertetésünk teljesebbé tételére átvesszük magából a füzetből a következő részletet:

„A névsor kiegészítéséül megemlítem itt a felügyelő tanárokat, jöllehet, nevük a kör történetében előfordul. A kör alapításától 1869-től fogva 1886/7 végéig Balogh Ferencz theol. tanár; 1887/8-ban Csiky Lajos theol. tanár; 188/9—89/90 végéig Dicsőfi József theol. tanár; 1890/1—93/4 végéig Erdős József theol. tanár. Ujabban a theologiai dékánuság felállítására óta évenként változnak a felügyelő tanárok, a theol. dékán levén a kör felügyelője is. Jelenleg Csiky Lajos theol. tanár.“

„A tagok számarányát a kimutatás tünteti fel: 1869/70 volt 65 tag; 70/1 v. 73 t.; 71/2 v. 69 t.; 72/3 v. 55 t.; 73/4 v. 48 t.; 74/5 v. 58 t.; 75/6 v. 70 t.; 76/7 v. 46 t.; 77/8 v. 83 t.; 78/9 v. 95 t.; 79/80 v. 85 t.; 80/1—83/4-ig névsor nincs; 84/5 v. 49 t.; 85/6 v. 49 t.; 86/7 v. 51 t.; 87/8 v. 35 t.; 88/9 v. 50 t.; 89/90 v. 43 t.; 90/1 névsor nincs; 91/2 v. 44 t.; 92/3 névsor nincs; 93/4 v. 41 t.; 94/5 van 34 tag.“

A füzetben megemlékezik a szerkesztő azon erkölcsi támogatásról is, melyben a társulat jubiláris ünnepélyét a sajtó részelteté s azt mondja, hogy lapunk, mely az *egyházkerületnek hivatalos organuma*, csakis márczius 9-iki számában közöl rövid cikket a jubileumi ünnepélyről.

Távolról sem akarunk polemizálni az ifju esküdt-felügyelővel. Azért csak annyit, hogy ez a lap nem hivatalos lapja az egyházkerületnek, de ha az volna is, ez a főiskolai egyetemek iránti magatartására befolyást nem gyakorolhatna; de meg ezen lap nem egy, hanem két számban emlékezett meg a jubileumi ünnepélyről, nevezetesen márcz. 9-iki számában, hol az ünnepélyt előre jelezte, s márcz. 16-iki számában hol egy négyen a megnyitó beszédet közölte, másik helyen meg az ünnepély lefolyásáról emlékezett meg.

A füzet első cikket oly sok pontozási és egyéb sajtóhiba torzítja el, hogy ennek kell tulajdonitanunk a cikk egyes styláris fogyatkozásait is, a melyekben sehohsem tudjuk némely helyeken a kellő gondolatátmeneteket megtalálni.

Egyébként pedig a történelmi értékű emlékfüzet összeállításához gratulálunk, s virágozást kívánunk a jó Istentől főiskolánk e fontos hivatású ifjúsági egyesületének.

Cs. L.

APRÓSÁGOK.

A hét legtöbb eseménye Kálnokynak, a külügy-miniszternek bukása. Igen valószínű — mert hiszen a sok ellenmondó adatok között biztos véleményt még nem alkothatunk magunknak — hogy annak a kétszínű politikának, mely mellett Róma vesztes befolyása beléletünk terén mindig jobban érezette vesztes erejét — vége szakad. Agliardi távozni fog-e Bécsből, s a jól megérdemlett bibornoki kalapot megfogja-e kárpótlásul kapni hazánkban tett, s oly szerencsétlenül végződött utazásáért: a közel jövőben elválik. Ez idő szerint az a teljesen biztos dolog, hogy ultramontanjaink lehorgasztott fővel járkálnak közöttünk, s kétes reményekkel tekintenek a jövőbe.

A pápát az események váratlan fordulata nagyon lehangolta. Segítsen magán úgy, a hogy a világi fejedelmek szoktak. Tegye nyugalomba államtitkárát Rampolla bíborost, a kiről már ugyis tudja az egész világ, hogy orosz-francia érzelmek kész feláldozni kedvelt Magyarországnak vitalis érdekeit.

Az a sok tolakodó ujságíró a nagyokról és hatalmasokról sok mindenfélét a profán világ elé szokott tálni. A minap olvastuk a pápának egész életrendjét, mikor kél, mikor fekszik, mikor eszik, mik a kedvencz ételei, jó étvágya van, jól is alszik. Azt is kürtölték a minap, hogy valamely kegyes, de nagyon köszvényes asszonyság elcsenette a pápa harisnyáját, egy pár napig hordta a saját lábán s óh századvégi csodák-csodája! köszvényes fájdalmaitól megszabadult. Most meg valamelyik szemfüles hirhordó azt sütötte ki, hogy a pápa tiarája, melyet minden ünnepélyes alkalommal hordoz, csak olyan vastag papírból való, a minőt a könyvek kötéséhez szoktak használni. Az igazi tiara olyan nehéz lenne, hogy a gyöngge aggastyán nem képes a fején tartani. Ha jól tudjuk, az üdvözítő nem hordott ilyen papiros tiarát, ő neki tövis koszorú jutott osztályrészül, melyet bizonyára nehezebb volt viselnie, mint „helytarto“-jának — az igazi tiarát.

Franciaországban egy katonatisztből lett papot meggyilkolt valamiféle kisasszony valamiféle okból. Olaszországban, meg a szakácsnéja ölt meg egy plébánost, valamiféle okból. Lehetne ezt a hirt így tovább folytatni, ha kedvünk telnék benne. De hiszen minden jámbor olvasó úgy is tudja azt, hogy a katolikus papság életében szereplő botrányoknak legfőbb oka, az a sokat emlegetett coelibatus. *A nem eléggé óvatos emberek* gyakran áldozatai lesznek ennek a biblia ellenes intézménynek.

Az estélyes francia diplomacia jól is tudja zsákmanólni a Vatikán dédelgető viselkedését. A törvényhozó test nem régen oly értelemben módosította a jóvedelmi adóról szóló törvényt, hogy az egyházi kongregációknak ezentúl nagyobb adót kell fizetniök, mint eddig. A pápa, a „nagy“ Leo pedig, a ki szegény Auszriával és Mária országával szemben oly erélyt szokott tanusítani, ennél a fontos, s a kongregációkat érzékenyen érintő kérdésnél — a szigorú semlegesség álláspontjára helyezkedett. Ha nem félnek tőle, mindjárt a — tolerari posse mögé buvik ő kath. szentsége.

A magyar tudomány egyetem idej közgyűlésén panaszkodék a lelépett rektor Fodor József, hogy az egyetemnek, illetve a tanároknak kicsinyítése divat a mai sajtóban és ennek a nyomán a közéletben. Nem kell olyan érzékenynek lenni! *Az élet maga tör pálczát a sajtó visszaélései fölött.* Guizot mondá: szabadnak óhajtom a sajtót, hiszen *mindent össze véve* — közérkölesiségnek inkább hasznára van, mint kárára. „Az aljas nyelvű irodalmi kötélánczosokat“ (Chateaubriand szavai) úgy is mindnyájan megvetjük, s undorral fordulunk el azoktól, a kik tudományos avagy politikai életünk derék alakjait a sárba ránczígálják. A mese szerint a hatyuval is megtörtént, hogy piszkosnak nevezte el egykor — a dísznő.

Olaszországban az összes egyházi hatóságokat utasította a pápa, ügyeljenek arra, nehogy a katolikusok a politikai választásokban részt vegyenek. Vajjon mikor fog hazánkban a kath. néppárti iroda hirhedt főnöke: Molnár János, primási engedélyvel hivatalától távol levő apát plébános olyan utasítást kapni, hogy ügyeljen arra, mikép a néppártiak a választásokban *ne* vegyenek részt.

Ugy látszik a kath. papok is unni kezdik már a politikai kortesélet zaklatásait. Ha igaz a hír, a torontál-

megyei kath. esperesség papjai, Zichynek azon leveleire, melyben őket a néppárt érdekében kifejtendő tevékenységre felszólítja, kimondották, hogy agitációra nem használtatják fel magokat. Csak azután úgy ne járjon a hazai kath. papság is, mint — a phrygiaiak jártak, akiknek, amint az ismeretes közmondás tartja — „későn tért meg az eszök.“ (Sero sapiunt phryges.)

Székesfehérvár, a régi szép emlékü koronázó város, újabb időben az ultramontán propaganda egyik fészke lett. A ferencziek templomában a minap így prédikált egy fiatal pap: „Veszélyben forog szűz Mária öröke, felforgatják a trónt, az országot, melyben vér fog folyni, mint a francia forradalomban.

(Kár, hogy így nem fejezte ki magát, mint sok pápa választása alkalmával.) Szűz anyánk, ments meg minket ez istentagadó reformatoroktól, a liberalismus hazug báránybőrbe bujt farkasaitól. Az utszéli rablógylkos inkább számíthat isten irgalmára, mint ezek a veszett emberek, kik bitang kezekkel támadják meg valásunk szentségét — stb).

Csak azon csudálkozom, hogy hol tanulnak meg így piszkolódni ezek az emberek? Vagy már szeminariumaikban gyakorolják be őket erre a Pázmány-féle erőteljes kifejezésekre? Ha a részeg paraszt legény egyet kurjant az utcán, két rendőr is rögtön neki esik, az efféle kathedrai esztelen izgatásokra pedig még ma sincsen megtorló törvényünk!

A ferenczár ülésein egy idő óta a rekonszenves báró Vay Béla is elnököl. A minap, mikor a törvényes kamatláb leszállításáról szóla javaslat forgott szőnyegen, Zichy gróf (ha keresztnevet nem használunk, ezentül mindig Nándort értjük) egyet csavarintott, s a nyitrai választás keserű utóíze által ingereltetve, azzal a váddal állott elő, hogy a közigazgatási tisztviselők a kezükben levő hatalom által kijátszák a választás szabadságát. De az elnök megrötta a közigazg. tisztviselői kart sértő szavait. A belügyminiszter meg arra kérte, hogy ha konkrét adatai vannak a közigazgatási tisztviselők visszaéléseire vonatkozólag, álljon velök elő, de általánosságban ne illesse iiy vádakkal a közigazgatási szervezetet.

Zsilinszky Mihálynak, a mostani államtitkárnak, a zólyomi kerület képviselőjének megválasztása előtt egyik községben a kath. káplánok izgatják legjobban a népet. Az a kedvencz vádjuk, hogy Zs. lutheránusokká akarja őket tenni; a polgári házasságról szóló törvény meg arra kényszeríti őket, hogy több feleséget tartsanak. Az a hír terjedt el, hogy ez az utóbbi fenyegetés nagyon vegyes érzelmeket költött a népen; mert sokan vannak a választók között a kik a több neijüségét kívánatosnak tartják, (a rossz nyelvek azt beszélük, hogy ezek többnyire nőtlen emberek) míg a választóknak jelentékeny tésze (a rossz nyelvek azt beszélük, hogy ezek meg többnyire feleséges emberek) Petőfinek azt a versét dudolja magában, melyben ez a sor is előfordul:

„De mikor még ez az egy is —
Sok —
Elébb-utóbb sirba vinni —
Fog.“

Az új hír szerint a budapesti plebániák száma egyszerre négy ujjal fog megsaporodni. Persze, mind a négy uj plebániának Budapest fő- és székváros közönsége lesz a patronusa. Mégis azt hirdeti a primás, hogy korunkban mennyire terjed az istentelenség, meg a val-

lástalanság. Vagy talán a „felekezetek“ templomainak építtetésére gondol akkor a primás, mikor így panaszkodik.

Egyik bécsi ujság római levelezője egy kitűnő diplomatától hallotta volna Kálnokyról a következő nyilatkozatot: „Hibája az volt, hogy a pápa iránti kegyeletből nem utasította a kellő határok közé az államtitkár tulkapásait és Rampolla bibornoknak bizony nagy része van Kálnoky bukásában.“ Ez a kitűnő diplomata, bibornok is. Más oldalról jövő hírek is igazoják különben azt, hogy a bibornokok közül többen kezdenek ellenséges állást elfoglalni az államtitkárral szemben, amely körülmény talán még a pápát is gondolkodóba ejtheti.

A Zichy-Molnár-Eszterházy-Zelenyák-féle kath. néppárti iroda részvényei nem akarnak emelkedni, még mindig a parin alól állanak. Most Zolyomban újra veszteség érte az érdek szövetkezetet; Zsilinszky Mihály, egy néppárti jelölt ellen — képviselővé választott, még pedig majdnem ezer szótöbbséggel. Az ambulans honatyák ezuttal nem is utaztak le a kerületbe, talán előre megérezték a veszteséget, mely az ultramontan lapok hangján szólva „újra jelentékenyen emelni fogja a katolikus önértéket.“ vagy pedig attól félték, hogy ott is — Tarnóczyt fognak. A kath. papság izgatott ennél a választásnál is, sőt egy káplánt el is fogtak, de csakhamar szabad lábra helyezték, mert félreértés forgott fenn.

B. D.

Nekrológok.

E lapok 3-ik száma emlékezik meg S. K. római evang. ref. lelkész haláláról. Eletrajzi adatok közlését is ígéri: ez azonban csak ígért maradt. — a mint eszé-vehettem.

Én Istenem! Ki is érdeklődne ez adatok iránt? Hiszen ő kicsiny ember volt, neve nem forgott a notabilitásokéi között, újságok nem hordozták azt hasábjaikon ragyogó jelzők között.

Pedig mégis van élettörténete. S ez megbocsátható talán a kis embernek is. Hisz a 12 órát élő pillangónak is van, sőt bűvárja is akad, ki ezt felkutassa, közönsége is, mely azt élveze.

Ha tán a kis ember történetének is lenne hallgatója . . .

A 40-es években hagyta el a debreczeni főiskolát egy alacsony, szikár termetű, élénk arczkifejezésű, tetterős fiatal ember.

Világos értelme, ékesszóló nyelve, jóságosan bátorító szemei egyenesen vezérré avatták őt. Nem hódításra induló hadsereg vezérévé, nem is fenhéjazó, zajos nagyvárosi publikum vasmarkú pásztorává, hanem egy csendes, félreeső falu munkás, jámbor népének világító, serkentő, iránymutató vezetőjévé.

Ah! a vezetés szép, de sulyos feladat. S egy fél-század nagy idő a föld fiának életében. Meggörnyed azalatt a sugár derék, a barna fürtök, az élénk arcz, a fényes szem — szürke lesz, fakó lesz, fénytelen lesz. Az ambíció, a tetterő — leohad, meglankad.

Annak a református lelkésznek, ki a 40-es évek

óta osztogatja az Urnak kenyerét az Ő házában, annak, hajh! nem koszorúk, nem babérlevelek, nem érdemkeresztek jelzik a határpontokat az életében.

Egy elhullott véresepről ismer rá az útra, melyen „egykor“ elment; itt ez a tövis tépett meg, ott amaz.

Ez is egy módja az életfelosztásnak; természetesen nem nagyúri élethez illő, hanem csak olyanhoz, a meiyet különben a szakadatlan, az egyhangú munka tenne szürkévé.

Persze, ha visszajáról nézzük az öreg ember működését, ugyan mi deréket találhatunk benne?

Hisz — mindenki tudja — rom volt már évek óta, elbágyadt testileg, lelkileg; pihenésre inkább, mint tetterre alkalmas. Ugyan mi érdemest lehetne ily ember munkásságában csak gondolni is?

Keménylelkűek! menjetek csak vissza azon az úton, ha kibírják gyarló inaitok, melyet az a roskadozó test, az az omladozó lélek megfutott.

Ott az úton, az útfélen találjátok annak a szellemnek hiányzó darabjait, a mint az idő vaskalapácsa letördelte belőle.

Hiányos a lélek? — Darabjai bizony ott fekszenek a megfutott pályán. De nemcsak úgy, mint a forgács, mely lehull és elvész, hanem, mint a vetőmag, mely elhullásával teremt. Hány boldogtalannak, hány szerencsétlennek, hány csüggedőnek jutott abból! A közügy, a haza, az anyaszentegyház ütkető nagy ereiben az ő szíve véreből is kering néhány csepp; s az ő testének ereje hány akadályt gördített el abból a mederből, melyben ma vígan csörgödeznek az a csermely, mit oly örömmel mondasz virágzó egyháznak.

Bizony a természetben semmiből semmi sem lesz, s a hoi lett valami, ott valaminek el is kellett enyésznie. Minden új nagy sikeres munkája, minden új eredmény az ő erőtlennek árán született meg. S az ő erőtlen: az a természet.

De az erőtlen munkájának mi a hiba?

— Az ember élete küzdelem a létért; a református pap élete meg küzdelem az illuzióért.

Talán nem kell ezt magyarázgatnom a református papoknak, hogy elhiggyék.

S a hiba rendesen az, hogy az illuzió szétfoslását nem tudjuk erős lélekkel elfogadni, hanem azt pótolni próbáljuk. Pótolni azzal, a mivel lehet, mint eltűnt arczirosságát a nő.

Bizony ez hiba, valóban az: „nagy lélek erdej, dobd a sírra kövedet!“

. . . . Adatokat nem is hozok fel az ő életéből. Hisz azok oly jelentéktelenek.

Vagy talán egyet mégis.

Egyszer egy nagy ünnepély volt a szatmári egyh. megyében. Az ünnepelt az az érdemdús férfiú volt, kinek érdemeit azóta a legnagyobb koszorújával jutalmazta meg a ref. egyház. Akkor történt, hogy ez az ünnepelt így kezdé beszédét ahhoz az egyszerű milotai lelkészhez intézve: „Bátyám kicsiny ember termetre s én nagy vagyok, — de most látom csak, mily végtelenül parányi vagyok én bátyámhoz képest . . .“

De abba is hagyom, mert már dicsérni kezdtem, s azt az a puritán, egyszerű munkása az Ur szőlőjének még sírjában sem venné jó néven nékem.

Béke hamvaira!

Dr. Pallagi Gyula.

GYÖRY ELEK.
1851—1895.

Alighogy ki nem fordul a toll kezünkől a fájdalom miatt, amikor azt kell hírül adnunk, hogy a debreczeni főiskolánk buzgó és hűséges pénztárnoka, a közszere-
tetnek és kedveltségnek örvendő derék férfiú és őszinte jó barát — György Elek nincs többé az élők sorában! . .

Hiszen ki volna olyan szivtelen, hogy ne esnék nehezére elhinni, sőt még másokkal is elhitetni azt, — a mit pedig a természet kérlelhetetlen és megmásíthatlan tényei állítanak előnkbe szomorú valóság gyanánt, — hogy t. i. azaz ember, a kit a gondviselés mintegy különösen arra teremtett, hogy *éljen, örüljön az életnek és azt másokra nézve is kellemessé tegye*, az az ember megválk az élettől *idő előtt*, megválk azoktól a kiket az élet szeretetére indított, a kik épen azért őt viszont oly hálás szeretettel igyekeztek volna az élet számára megtartani?!

A szenvedések és keserőségek kitanulhatatlan iskolájában gyakran elfáradó emberi szív megszakadna talán, ha nem volnának az emberi társaságnak olyan nemes alakjai, a kik szeretettel teljes szívék rokonérzetével s gazdag kedélyük messzeható melegségevel minden faradt léleknek meglevevítő nyugpontot, minden elborult kedélyre a vidámság életető derűjét, minden fájdalomra a feledés enyhítő vigaszt képesek nyújtani.

És György Elek ilyen ember volt; az ilyenek között is egyike a legkiválóbbaknak, t. i. a *legkedvesebbeknek*, a ki nemes szívének, soha elnem borongó kedélyének gazdag kincseivel vidámságot, jó kedvet csepeztett mindenütt maga körül; a kit mindenki szeretett, nem azért, mintha ő azt hajhaszta volna, miként az a közmondás is tanúsítja: „*szívemmel a kedveskedésért ferdelek, a kiknek ez a tulajdonság jól ismerem az életet, hanem azért, mert őt szeretni kellett önkénytelenül, szeretni azért, a miért a romlatlan izlés gyönyörködik abban, a mi szép, a romlatlan lélek megbecsüli azt, a mi jó és igaz.*” Ez az, a mi oly súlyossá teszi reánk nevezve a veszteséget, a melyet György Elek elhunytá által szenvedtünk. Oly hézagot hagyott ő maga után a jó emberek szívében, a mit csak fájó emlékezettel tölthetünk be. Vigasztalódásunk pedig annál nehezebb, minél gyakrabban fogjuk látni az elköltözött nemesszívű barát kedves egyénisége helyett emberi társaságunk azon elorzult alakjait, a kik senkit sem tudnak szeretni, csak önmagukat; a kiknek üres lelkét csupán két érzelem uralja: a káröröm, gyönyörűségüknek egyetlen forrása és a féltékeny irigység, a mi azon gyönyör élvezetét egyedül, de végzetes folytonossággal zavarja. Valahányszor ily kellemetlen találkozásunk leszen az életben, a Te emlékedhez fogunk menekülni, megboldogult barátunk!

De György Elek eivesztése nemcsak szívünket érinté oly érzékenyen, hanem mély sajnálattal tölthet el bennünket azon fontos ügykörre való tekintetből is, a melyet ő volt hivatva betölteni. Benne debreczeni főiskolánk buzgó, szakavatott és hűséges pénztárnokát veszítette el, kinek helye nehezen lesz pótolható, a mennyiben a főiskola avatag s felettébb nehézkes pénzkezelési és számadási rendszerének utvesztőiben való eligazodás, mondhatni, egy egészen külön tanulmányt s huzamosabb tapasztalatot igényel. György e tekintetben tökéletes tájékozottsággal bírt. A főiskola többféle régebbi számadásainak rendbehozatalánál is hosszas és nehéz munkát végzett; s hogy a főiskola számadásai még a jelen

időig levezetve nincsenek, azt a munka felettébb terhes voltán kívül, a pénztárnok újabb és újabb rendkívüli megbízatásokkal való megterhelhetésének tulajdoníthatni. Azonkívül az utóbbi két év alatt mindinkább fejlődő betegsége is sorvasztotta a buzgó férfiú munkaerejét; de élénk kötelességérzete nem hagyta nyugodni, annyira, hogy súlyos beteg állapotában is folyvást megjelent hivatalában és dolgozott mindaddig, a mig alig két héttel halála előtt, betegsége ágyba nem döntötte.

Életrajzi adatait röviden a következőkben közöljük: született Kisújszálláson 1851-ben május 19-én. Atyja az 1800-ban született s 1871-ben elhalt nagy tudományu s az egyházi irodalom terén is működött György Lajos, ugyanott lelkész volt. Gimnásiumi pályáját szülővárosában végezte s 1867-ben jött Debreczenbe, mint t. e. bölcsészethallgató, vagy a mostani rendszer szerint 7-ik gymn. o. növendék. Ugyanitt végezte a három évi bölcsészeti s három évi theologiai tanulmányot, utóbbi az 1872/3-ik tanévben. Ugyanez évben esküdtfelügyelő, 1874/5. tanév második felében főisk. szénior volt. Ő volt az utolsó fél éves szénior. Egész tanpályáját tiszta kitünő osztályzattal futotta meg s mint harminchéves bölcsész és 1. 2. 3. éves hittanhallgató, mindig első volt osztályában. Részt vett azonkívül az ifjusági élet minden mozgalmában. A hittanszaki önképző társulatban, mint 2. th. választmányi tag, mint 3. th. aljegyző, mint esküdtfelügyelő alelnök minőségében működött.

Egyik volt tanulótársa (ma debreczeni theol. tanár) a következő szövegen jellemző megjegyzéseket volt szíves velünk közölni az elköltözöttről: „*Jó tanulótárs, hű barát volt iskolai pályafutása alatt, kit mindnyájan, kivétel nélkül szeretünk örök vidám kedélyeért s tisztelni is tudunk jelleme tisztaságaért, szorgalmaért és szerénységért. Míg kik hozzá ifjúsága kezdetétől pontosan oly közel állottunk, kik annyiszor melegeidünk fel a jó kedélye vidám sugarainál; mi, volt tanulótársai áldjuk hű emlékezetét s fájó szívünk mélyéből rebegünk utána végső istenhozzádot.*”

Külső körülmények s talán megváltozott hajlamai a szép készültsgű végzett theologus ifju életpályáját másfelé irányozták. Varga Lajos debreczeni főisk. pénztárnok elhalálása után az 1883. évi áprilisi egyházkerületi gyűlés alkalmával György E. választatott meg a főiskola pénztárnokává, s 4000 frt tiszti óvadék letétele után, 1883. jun. 23-án a főisk. gazdasági tanács ülésében a hivatali esküt letette. Ez alkalomból a gazdasági tanács jegyzőkönyvében ezeket a különös bizalomról tanuszkodó meglevő srokat találjuk: „*György Elek eddigi hivataloskodásából ismert hűsége, buzgósága és pontossága a gazdasági tanácsnak a legtejjesebb megnyugvást adja arra nézve, hogy az ő megválasztásával kollegiumunk nagyfontosságú ügye, a pénzkezelés, ismert tiszta jellemű, hivatottságu s pontos munkásságu férfiúra bízott . . .*”

Hogy pénztárnoki terhes feladatáról némi fogalmat nyújthassunk, megemlítjük, hogy a főiskolának mintegy *másfél millió* vagyonát illető pénzkezelésen kívül még a következő külön pénztárak kezelését tejjesítette: 1. énekes könyvi, 2. Simay-Nagy ösztöndijalap, 3. tápin-tézet pénztára s 4. új építettő pénztár. Mindezen külön pénztárak számadásai maig le vannak vezetve.

Hosszas és felettébb nehéz munkával járt az új építettő pénztár számadásainak az 1868-tól 1883. jun. 30-ig terjedő időről való utólagos összeállítása, illetőleg megbírálása, amelynek keresztülvitelével 1885-ben bízott meg a pénztárnok. E fárasztó munkát György Elek,

Kövy Lajos felkért másik szakértővel együtt készítette el 1892-re.

Halála máj. 18-án következett be, úgy, hogy épen születése évforduló napján, május 19-én pihent a ravatalon. Egy kedves fiatal özvegy és széleskörű rokonság gyászolja a korán épen 44 éves korában elhalt derék férfit. A bánatos rokonok között találjuk többek közt Györy Lajos kenderesi lelkészt, egyházmegyei főjegyzőt s Doroghy Lajost a hevesnagykunsági egyházmegye esperesét is. Temetése május 20-án nagy részvét mellett ment végbe, amely alkalommal a háznál, Dicsőfi József lelkész mondott megható szép imát, a sírnál pedig Géresi Kálmán főisk. tanár, a boldogultnak egyik legközelebbi ismerőse tartott bensőséggel teljes meleg bucsu-beszédet, melyben a boldogultat igen találó, mondhatni mesteri vonásokkal jellemezte, mely mély hatást tett a jelen voltakra, mindenkit ugyszólván, könnyekre fakasztott. E beszédet az alábbiakban egész terjedelmében közöljük.

A könnyek között különbség van. Nincs egy órája, nincs egy percze a végtelen időnek, a melyre e nagy világon egy halál, egy koporsó ne jutna. És nincs koporsó, melynek lakójáért a sír mellett vagy a távolban legalább egy pár könnycsepp ne hullana. Ki tudja ezen könnyek forrását megmondani, igaz alkotó részeit elemezni? Nemcsak a szeretet- és megszokásnak, hanem a késő megbánásnak, a vádnak és önvádnak, nyomornak, megbocsátásnak és kétségbeesésnek is lehetnek a koporsónál könnyei. Egyik könnyel a halottat siratjuk, a ki már elment, a másikkal, a mely talán még igazabb és keserűbb, — magunkat, a ki még itt maradt.

Eríteni sem merem azokat a könnyeket, a melyeket a szülei, gyermeki, hívestársi és testvéri szeretet rakaszt: a kinek szeméből még ilyen könnyek nem hullottak, később hullanak. Hagyjuk folyni ezen könnyeket, Isten magának tartja azokat, vagy a menny számára vagy néha javításunkra szolgáló eszközül már e földön is.

De van fájdalom, vannak könnyek, melyek földiek maradnak, talán nem oly égetők és szívet faesarók, mint a család könnyei, de szívtörő értékesek és nem minden koporsó felett folynak.

Az embernek könnyei ezek az ember, a barátnak a barát, a férfinak a férfi felett. A családtagok közti szeretetet a természet adja belénk: a társadalomnak barátainknak, tisztársainknak szeretetét meg kell szerezniünk, kötelességteljesítéssel, jellemmel, emberszerető szívvel, kedéllyel, gyöngédséggel, figyelemmel és mindenekfelett részvéttel. Az emberi részvétnek csak egyik oldala az, mely a sírokkal sir, a másik nem kevésbé emberi — csak a lelketlen önző ítéli el — örülni az örülőkkel. Hogy mindezen tulajdonok kiváló mértékben megvoltak benned, elköltözött barátunk, arról tanubizonyosságot tenni állottam ide, azok nevében, a kik ismertek, és a mi rád alkalmazva egyet jelent, szerettek: tehát sokak nevében. Megbízott erre az a főiskola, melynek derék tanítványa, majd hű és buzgó sáfára voltál; megbízott az a tanári testület, mely benned legrokonszenvesebb társát veszttette el. De szólok azok nevében is, kiknek a társadalmi jótékonyaságban, az emberi nyomor enyhítésében, szegények és árvák felségítésében önzetlen és fáradhatlan munkatársa voltál.

Isten a maga adományait különböző mértékben helyezte el az emberi agyba és szívébe, egyiknek elméjét, másiknak szívet és kedélyét tette gazdagabbá, de mindeniket arra kötelezte, hogy a rábízottakat ne tartsa önzően magának. A természet téged, elhunyt barátunk, a kedélynek szokatlanul gazdag kincsével ajándékozott

meg gyöngé, beteges testben. Te ezeket a kincseket megosztottad mindazokkal, kiket szerettél, családod- és barátaiddal. Bőkezűen bántál velök, mondhatjuk azok, kik embertársainktól ezen a téren többet szeretünk venni, mint adni. Lelkednek, sőt egész jellemednek alapszövege a nemes kedély volt és te ezen alapszöveget a humornak, vidámságnak virágaival himezted be. Lelke, gyönyörködtetője voltál a baráti társaságnak, és az ilyen embernek szíve szeretettel és egészséggel teljes. Szívednek ezen egészsége túlélted tested gyöngeségét és Isten megjutalmazott azzal, hogy a tied szeretete mellett ez kísért el majdnem utolsó napodig fájdalmaid enyhítője és vigaszául.

És a társaság vidám zajában, barátságunk annyi évén keresztül, soha egy bántó szenvedélyes ingerült vagy csak ízetlen és zavaró szó ajkaidat el nem hagyta. Kedélyed virágaiban épen úgy gyönyörködhetett a finomabb érzelmű nő, mint mi férfiak.

El is jöttünk különbség nélkül koporsóddhoz, megköszönni szíved és kedélyed kincseit, melyekben barátságod részletetett. És midőn azt mondjuk sírodnál bucsúzás gyanánt, hogy hosszú évek baráti viszonyaiban haláladon kívül soha semmivel, egy szóval is senkit e földön meg nem kedvetlenítettél, azt hiszem evvel — emberileg legalább — beszenteltük koporsódat is, és arra egy drága virágot helyeztünk, a melyet a koporsókon gyakran megtalálunk, de többnyire csak mint csinált virágot.

Végbúcsúdnak megköszönjük szíved jóságát, kedélyed kincseit, a vidámságot, melylyel az élet bajai közt sokszor megvigasztaltál; emlékedet szívünkbe zárjuk, magunkat eltávozásoddal szegényebbnek, emlékezetteddel gazdagabbnak érezzük. Áldás és virág koporsódra, mindkettőt egész életedben érdemelted ki. Isten veled!

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Konfirmáció a debreczeni egyházban.** Tegnap délután összesen 548 fi- és leánynövendék adott szíves ígéretet, hogy szent vallásunknak igazságait megnyugtatóan ismerje meg. A helyi elöljárókban megválasztott növendék-sereg a szokásos vizsgát tíz különböző helyen, tíz csoportban tette le lelkészeink, illetve tanáraink és s.-lelkészeink előtt. A tíz csoporttól a következők vettek föl a vizsgát: Kiss Albert, K. Tóth Kálmán és Dicsőfi József rendes lelkészek, dr. Erdős József theol. akad. tanár, Kovács Lajos tanítóképző-intézeti igazgatótanár, Ladányi Gyula anyakönyvvezető lelkész, Nagy Gyula vallástanárné, Mindszenti Imre, Ferenczi Imre és Szilágyi Imre segédlelkészek. — Ma reggel nyolcz órakor a nagytemplomban Dicsőfi József lelkész a leánynövendékekre nézve, a kistemplomban Kiss Albert lelkész a finövendékekre nézve megható beszéd kíséretében végezték az ünnepélyes felavatás egyszerű, de felséges szertartását. A hitőkben megerősített növendékek holnap, május 26-án bocsátatnak a fentebbi beosztás szerint a két templomban az úri szent asztalhoz az úrvacsora első felvételére. A közönség, különösen pedig az érdekeltek szülők részéről illesse hálás elismerés és köszönet úgy a lelkes tanítói kart, mely az előkészítésben lankadatlan buzgósággal és szép eredménnyel működött, mint a vizsgáló lelkész, illetve tanár és s.-lelkész urat, kik a rengeteg számú növendékek tüzetes kikérdezésében fáradhatatlanok voltak.

— **A debreczeni lelkészválasztás.** A presbiterium a lelkészválasztás ügyében a kérdést odáig előkészítette, hogy a meghívás útján való állomás-betöltésre az espe-

resi beleegyezést megnyerte; most már a választó közönség lesz hivatva nyilatkozni az iránt, hogy a meghívásra a presbiterium többsége által ajánlott *Milrovics Gyula* s-pataki theologiai tanárt kívánja-e megnyerni lelkészéül?

— **Egyetemünk javára** április hó 1-től kezdve a következő adományok folytak be a főiskolai pénztárba: a debreczeni izraelita hitközség 1000 frtos alapítványának 2-ik részlete 200 frt. Krausz Vilmos évi járadék 10 frt. A sármegyei ev. ref. missiói kör alapítványának első részlete 25 frt. Sütő Kálmán adománya 5 frt. A Dunamelléki egyházkerület gyűjtése 2254 frt 65 kr. Dunántuli egyh. kerületből a tatai egyházmegye az esperes utján 290 frt 90 kr. Krucho Lajos adománya 50 frt. Draveczki Adorján ajánlata 5 frt. Szalárdi egyház 5 frt. Dr. Farkas Antal adománya 100 frt. Jákóhodosi lelkész, egyház ajánlata és egyesek adománya 12 frt 17 kr. Bakóczy János h.-böszörményi lelkész adománya 100 frt. Torma Dániel n.-kállói birtokos adománya 100 frt.

— **Gyászhir.** Kedden, jókor a reggei órákban, szomorú hír terjedt el a városban: városunk egyik országgyűlési képviselője, a jogakadémia egykori nagynevű tanára *Körösi Sándor* Budapesten, életének 71. évében elhalálozott. Mély megilletődéssel fogadta e hirt mindenki pártkülönbség nélkül, fogadtuk különösen mi, kartársai, kik éveken keresztül együtt munkálkodtunk a tisztelt férfival. Testületek gyűléseztök a hír hallatára, részvétiratokat küldtek a gyászoló özvegyhez, a szabadelvű párt képviselőket küldött a temetésre. A jogakadémiai tanárkar épen ezen a napon ülést tartván, a kar dékánja dr. Kovács Sándor emlékezett meg a megboldogultól, felemlíté érdemeit, melyeket egy évtizednél több időn keresztül főiskolánk, különösen pedig jogakademiánk ügyének felvirágoztatása körül szerzett. Tanárkarunk meghatva fogadta a hirt s dékánt megbízta, hogy a megboldogult özvegyéhez, a tanárkar nevében, részvétiratot küldjön. A levél ma ment el, következőleg szól:

Nagyságos asszony! Pár hónap mulva lesz húsz éve, hogy megboldogult férje, a debreczeni jogakadémia egyik tanári székbe beiktatva lett. Egy évtizednél tovább munkálkodott velünk, mikor Debreczen az. Kir. város egyik kerülete országgyűlési képviselőjének választotta meg. A bizalom ezen nyilvánulása egyrészt örömmel töltött el minket, kartársait, mert e tényben érdemeinek elismerését láttuk a nagy közönség részéről; de másrészt fájdalmat is okozott nekünk, mert megkellett tőle válnunk, ki annyi éven keresztül példaként tündökölt előttünk a kötelességek hű és lelkiismeretes teljesítésében. Fajlalták távozását tanítványai is, a kiket tudományával és humán érzelmeivel az első órától kezdve magához tudott csatolni s a kiknek szeretetét és ragaszkodását egy percze sem vesztette el. És most jön a gyászhir, mely egykori tanáriársunk, a képviselőház általános tisztelt és szeretett tagjának haláláról szól! Sehohsem fogadták e gyászhirot mélyebb megilletődéssel, mint a mi körünkben. Mély meghatótsággal álljuk körül lélekben a megboldogult koporsóját s békét és nyugalmat kívánunk annak, a ki életében annyit küzdött, annyit fáradozott. Vigasztalást kívánunk Nagyságodnak Attól, a kinek gyámoltó keze nélkül a szegény özvegyek sorsa kétszeresen nehéz lenne az élet küzdelmei között. Mi a megboldogultnak nevét jegyzőkönyvünk lapjain megörökítettük, emlékét pedig szívében őrizzük meg mindvégig, Nagyságodat végül arra kérjük, hogy a debreczeni jogakadémia tanárainak ezen kegyeletes érdelemnyilvánítását hasonló érzelmekkel elfogadni kegyeskedjék. Mély tiszteletünk őszinte kifejezésével stb.

A megboldogult nekrológját jövő számunk hozza. Most csak annyit említünk még meg, hogy május 22-én d. u. temették el a vámház-körút 16. sz. a. levő lakásából. A temetésen díszes közönség jelent meg, ott voltak: Bánffy Dezső miniszterelnök, Perczel és Wlassics miniszterelnök, Szilágyi Dezső a képviselőház elnöke, képviselők, egyetemi tanárok, 48/49. évi honvédek, fővárosi biz. tagok, Debreczen szab. kir. város küldöttei: stb. a gyászszertartást Szász Károly püspök végezte, ki gyászbeszédében melegen emelte ki a megboldogultban a szeretetre méltó embert, a köztisztületben állott polgárt s az elveihez hű politikust. Kívánjunk mi is áldást és békét az elkövetőit poraira!

— **Az országos közoktatásügyi tanács** nagybizottsága a középiskolai oktatás ügyében nagyfotosságu tanácskozásokat tartott Fehér Ipoly elnöklete alatt. A tanácskozás tárgyát a tanterv revíziójának kérdése képezte, s a főbb megállapodások a következők voltak: egyetért az értekezlet abban, hogy a középiskolai oktatás sok tekintetben nem elég eredményes; a tankönyvek terjedelme sokszor igen nagy és nyelvezetők ellen kifogások emelhetők; kívánatos, hogy jelöltesse meg azok a könyvek, a melyekre szükség van, és ezek megiratásáról a kormány gondoskodjék; a létszám korlátozása — mely különben hozzávetőleges számítás szerint is mintegy egy millió kétszáz ezer forint évi költségemelkedést vonna maga után — annyira sine qua non-ja a kérdésnek, hogy a nélkül az összes törekvés illuzóriussá válik. Igen nagy fontosságúnak kell ismernünk *Szász Károly* ama nyilatkozatát, melynek értelmében az ifjú tanárok tudományos előképzettségét kielégítőnek találja ugyan, de *didaktikai képzettségüket hiányosnak*, a minek következtében a *tanítás anyagát abban az alakban közlik tanítványaikkal, a melyben azt ők kapták*. Ez a meggyőződése Fehér Ipolynak is, a ki csak annyiban becsüli a tudást a tanárban, a mennyiben azt közölni is tudja; ezenkívül szükségesnek tartja a *koncentrációt*, mert manapság a *szpecializálás tulzása megy s ezt az iskola sinyli meg*. Az értekezlet megállapodásaként kimondja az elnök, hogy a *tanárok didaktikai és pedagógiai képezésére* a mainai nagyobb sulyt helyezendő. A negyedik nap tanácskozásának eredménye az a megállapodás, melynél fogva többféle irányban kívánatos tanterveink nemzeti elemének fejlesztése és erősítése. Május 16-án, az ötödik napon értek véget a nagyfotosságu tanácskozások, a mikor is a görögpótló tanterv képezte a vita tárgyát, melyre vonatkozólag Fehér I. elnök az eredményt ekként summázta: 1. a görögpótló törvény némely intézkedése gátolja a kérdés helyes paedagogikai megoldását, a miért a törvény revíziója kívánatos. 2. Kívánatos az is, hogy a két tanfolyam irodalmi olvasmányai közt a különbség a minimumra redukáltassék. — Hát bizony ideje e mozgolódásnak! hiszen a tanterv revízióját régen s országosan sürgetik már sokan, a mint ezt egyesek s a vidéki körök felszólalásaiból is eléggé láthattuk, mely tekintetben közelebbről épen a debreczeni kör kiváló munkásságot fejtett ki alakulása óta eltelt igen rövid idő alatt is.

— **A vallási és közoktatásügyi miniszter** régóta érzett hiányon kíván segíteni, midőn gondoskodását kiterjesztette arra is, hogy a középiskolai tanárok és tanárjelöltek részére tudományos kézikönyvek készíttessenek. Eddig az érdekelték teljesen a külföldi s különösen a német irodalom e nemű termékeire voltak hazai hiányában szorulva. A kézi könyvek készítésére a legjelesebb

szak tudósok lesznek felszólítva s kilátásba van helyezve, hogy a vállalat állami segélyezésben részesül.

— **Az eperjesi kollegiumnál** a tanárok fizetését a gymnasium részére folyósítandó államsegélynek életbeléptéig is 1200 frt törzsfizetésre, 240 frt lakbérre, 100 frtos tizedéves korpótlékkal emelte fel a pártfogóság, s egyuttal három rendes tanári tanszékre hirdettet pályázatot, um.: class. philologiai, magyar-német és mértan-szabadjézi rajzi szakokra.

— **Köztudomásra hozzuk** a türkevei ev. ref. gyülekezetnek egy igen szép tényét s áldozatkészségét, mely a türkevei híveknek *hitteslvéri szeretetéről s nemzeti együttérzéséről* teszen bizonytságot. A gyülekezet hívei ugyanis azon alkalomból, hogy az ő városuk szülötte azon derék ref. lelkipásztorok egyike, tisz. Harsányi Sándor úr, — ki elhagyva szüleit, testvéreit — vállalkozott az új világ részben, Amerikában, élő ref. magyar hívek fölkeresésére, s azok között az Isten országa terjesztésére, vallás-erkölcsi s nemzeti élet ápolására: önkéntes adakozást rendeztek maguk között, s annak eredményéből a türkevei úrhölgyek és kisasszonyok egy sajátkezüleg aranynyal kihimzett sötét veres bársony remek úrasztali terítőt készítettek, a clevelandi ref. egyháznak, melynek közepén egy fényes nap hirdeti szétáradó sugaraival az isteni kegyelem jóságát és szeretet nagyságát, megfelelően e bibliai köriratnak: *Az igazak mint a nap fénylenek az Isten országában Máté XIII: 43. vers.* Ugyszintén a négy oldalán alább gyönyörű betűkkel kihimezve: „Isten dicsőségére készítették a türkevei ref. nők. 1895.” Ki meri állítani, hogy ma már megfogytakozott népünkben a vallásos buzgóság és az Úr háza iránti égő szeretet? Istennek légyen hála megvan ez, csak azoknak világossága ne boruljon homályba, a kik magukat dicsekedve szokták világosság fiainak nevezni, mert a példa vonz, s káros hatását fájdalmasan fogja megérezni hazánk s nemzetünk s benne magyar ev. ref. anyaszentegyházunk.

— **Helyreigazító sorokat** vettünk két helyről is egyik tankönyv approbációja kérdésében az érmelléki egyházmegye közgyűlése megállapodásáról szóló tudósításra vonatkozólag, Fazekas Imre e. m. jegyző és Tamássy Lajos főjegyző urak útján a kérdéses határozat jegyzőkönyvi kivonata jutott el kezünkhöz. Miután a kivonat szerint a határozat teljesen egyértelmű a mi igen tisztelt tudósítónknak Lapunk mult számában közölt rektifikációjával: tér szükében nem tartjuk elkerülhetetlenül szükségesnek a kivonat közlését, köszönetet fejezven ki a felvilágosítást beküldő lelkész uraknak a szíves készségért.

— **A lap előfizetési díjával** hátralékban levő olvasóinkhoz közelebről egyenként megkeresést intéztünk volt. E helyen is kérjük, sürgetjük, szíveskedjenek a tetemes mennyiségű hátralék beküldését mielőbb eszközölni. *A kiadóhivatal.*

TARTALOM-JEGYZÉK: Fiat pax. Illyés Endre. — Tanügy: Ref. tanügyi tanulságok. Dr. Pallagi Gyula. — Közéletünk: A tiszántúli ev. ref. e. kerületi egyh. értekezlet nagyválasztmányának ügyviteli szabályzata. — Szegények és árvák gondozására vonatkozó egyházmegyei „Szabályrendelet” tervezete. Bíró Antal. — Irodalom. — Apróságok. B. D. — Nekrológok. — Különfélék. — Pályázatok.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Debreczen, 1895. „Csokonai” nyomda és kiadó részvény-társaság nyomása. — 5014

Pályázat

a *bihar-udvarii* ev. reform. egyház lelkészi állomására, melyhez a hivatalos becslés szerint 1385 frt 14 krt tevő, készpénzből, terményekből s földből álló évi javadalom van csatolva.

Az állomás *1896. ápr. 25-én* elfoglalandó. A megválasztandó a debreczeni ev. reform. egyházmegye lelkészi gyámintézetének kötelezett tagja leend s mint ilyen tartozik egy évi fizetésének fele részét a stóla kivételével, — az alapszabályok 4. §. b) pontja értelmében — két év alatt kamat nélkül, azontul pedig évenként 20%-töli törlesztés s érvényben levő kamat mellett befizetni; e mellett évi részvénydíjat a 4. §. 5. pontja szerint 33 frt 58 krt tartozik fizetni a lelkészgyámintézeti pénztárba, mely évi összeg az első évben — ha egyházmegyénkben még ilyet nem fizetett — az ekkor fizetendő bekebelezési díjjal megkétszereződik; a más egyházmegyéből választandó családos lelkész részéről — a 8. pont szerint — 5 éven át.

Az ezen első osztályu állomást elnyerni óhajtók okmányokkal felszerelt pályázati kérvényeket 1895. június 22. napjáig juttassák el Dávidházy János espereshez Kabára, u. p. helyben.

Kelt Debreczenben, 1895. május 18-án.

KISS ÁRON

püspök.

Pályázat.

A *vésztoi* ev. ref. egyházban rendszeresített kántor-organistai ideiglenes díjazásu állásra pályázat nyittatik.

Évi fizetés: 100 frt készpénz; 25 hektoliter gyült buza; 18 hektoliter gyült árpa; temetésektől stóla egyházkerületi határozat szerint; lakás kerttel. Lelkek száma 7500. Fizetés évnegyedenként előre adatik. Ideiglenessége azért van jelezve, mert díjazása felsőbb; hatóságilag még megállapítva nincs, de a fentebbinél kevesebb nem lesz.

Kötelesség: Kántori és ha orgona lesz, a mely még most nincs, organistai teendők végezése is, továbbá a nagyobb három fiiskolában énektanítás s a tanítóknak betegsége esetében helyettesítése.

Pályázati határidő. Kántororganistai képesítéssel bírók, felszerelt kérvényeiket *folyó évi június 8-áig* hozzám adják, vagy küldjék be.

• Az egyháztanács által jelölendők, saját költségükön, próbára tartoznak megjelenni, minek elmulasztása a választhatóságot megsemmisíti.

A megválasztott állását folyó évi július 1-én köteles elfoglalni.

Vészto, (Békés-megye) 1895. május 18.

Kun Béla s. k.

ev. ref. lelkész, egyháztanácsi elnök.